

PEDOFIILIE

twee verhalen, twee visies

Joachim Lafosse (35)

‘Het begint met woorden, niet met seks’

‘Het is de allereerste keer dat ik mijn verhaal vertel. Ik heb er twee jaar geleden wel een film over gemaakt, *Elève libre*, maar ik heb nooit gezegd dat die autobiografisch was. Ik vond dat het verhaal voor zich moest spreken. Maar binnenkort komt de film op tv, we zijn intussen twee jaar verder, en nu kan het wel, denk ik. Al vind ik het vreselijk moeilijk om erover te praten. Ik heb twaalf jaar lang, drie keer per week, psychotherapie gevolgd om alles enigszins te verwerken.’

‘Het is begonnen toen ik bijna zestien was. Mijn thuissituatie was chaotisch: mijn ouders waren zo goed als afwezig en ik werd aan mijn lot overgelaten. Ik tenniste wel, maar die carrière kwam niet van de grond, en op school was ik jaar na jaar gezakt. Ik geraakte zo ver achterop dat ik uiteindelijk van school werd gestuurd: er was in het gewone systeem geen plaats meer voor mij. Dus daar stond ik: alleen, verlaten, zonder hoop ooit nog een diploma te halen. Toen was hij daar plots: een kennis van mijn tenniscoach, een privéleraar die wél in mij geloofde. Die me wilde helpen om voor de middenjury toch dat diploma te halen. Die me het gevoel gaf dat ik iets kon, dat ik speciaal was. Natuurlijk wilde ik die kans niet laten liggen.’

‘Het begon met lessen over boeken, films,

•••
Vervolg op blz. 12

‘Ik vond mijn leeftijdgenoten dommekloten, want ik had ervaring en zij niet’

'Het waren maar enkele zinnestjes, in een interview met de Nederlandse *Volkskrant* afgelopen weekend. Dat hij als veertienjarige een relatie met een leraar had gehad. En dat hij daar niet negatief op terugkeek, wel integendeel. Maar ze hadden impact, die woorden van Ivo Van Hove, de Belgische directeur van Toneelgroep Amsterdam. Omdat ze een andere erva-

ring van pedofilie lieten zien, volgens sommigen. Omdat ze gevaarlijk zijn, vinden anderen, onder wie de Brusselse regisseur Joachim Lafosse. Hij werd op zijn zestiende door een leraar misbruikt, en had jaren nodig om dat te verwerken. Beide mannen doen in *De Standaard* hun verhaal.

GRIET PLETS, FOTO'S MICHEL HENDRYCKX

Ivo Van Hove (52)

'Ik heb nooit iets tegen mijn zin gedaan'

'Ik vind dat ik absoluut geen algemene uitspraken over pedofilie heb te doen, dus ik wil het uitsluitend over mijn persoonlijke ervaring hebben. Ik ben me er ten volle van bewust dat heel veel mensen nare ervaringen hebben, dat in veel situaties effectief sprake is van machtsmisbruik en dat zo'n misbruik altijd bestraft moet worden. Alleen wil ik in die dijkbreuk van vreselijke gevallen duidelijk maken dat er ook een andere ervaring is. We vragen ons altijd af hoe een kunstenaar zich moet verhouden ten opzichte van de maatschappij. Nu is er een maatschappelijk probleem waarvan de kranten bol staan, dus kan ik mij niet langer verstoppen. Mijn moeder vindt het nochtans vreselijk dat ik erover praat — ik weet niet of ze wist dat ik als veertienjarige een relatie met een leraar heb gehad — maar ik heb haar gezegd: ik begrijp heel goed dat je het hiermee niet eens bent, maar ik vind het belangrijk om mijn verhaal te doen.'

'Ik spreek bewust van "een relatie" omdat het dat voor mij ook was. Ik heb me nooit een slachtoffer gevoeld. Ik wil ook expliciet benadrukken dat ik niet door die relatie homoseksueel ben geworden. Ik wist al heel vroeg dat ik homo was — enfin, ik kende dat woord niet eens — maar ik had al heel snel door waar mijn gevoelens lagen.

Vervolg op blz. 12

'Die relatie heeft me verrijkt — dat is het juiste woord'

•••
Vervolg van blz. 10

wetenschap, maar na verloop van tijd ging het steeds meer over het leven — dus ook over liefde en seksualiteit. Ik had toen een vriendinnetje en hij wilde steeds intiemere dingen weten: wat ik van die relatie vond, hoe de seks was. Hij introduceerde me in een groepje vrienden dat er erg libertijnse ideeën op nahield. Ze vertelden me hoe ze over seks dachten: eerst gaven ze alleen hun ideeën, later gaven ze ook tips, deden ze technieken voor, testten ze dingen bij me uit. Zo zei mijn privéleraar dat je alleen kon weten of je homoseksueel was door het uit te proberen. Wat we ook deden, en nadien zei hij me hoe moedig ik wel was. Waardoor ik weer het gevoel kreeg dat ik bijzonder was, een lid van het clubje.

'Mijn leraar wist dat gevoel als geen ander te cultiveren. Mensen denken altijd dat misbruik begint met seksuele daden, maar het begint met woorden, met een discours. Mijn leraar zei voortdurend hoe speciaal ik wel was, hoeveel opener en vrijer dan mijn leeftijdgenoten. Misschien is dat wel het ergste aan de hele zaak: dat hij me liet geloven dat ik beter was dan de anderen. Het heeft me daarna jaren gekost om weer een gewoon sociaal leven op te bouwen. Ik vond mijn leeftijdgenoten dommekloten, want ik had ervaring en zij niet. Die manipulatie heeft me heel ver gedreven. Het heeft me compleet geïsoleerd, want ik wilde alleen nog iets te maken hebben met volwassenen. Waardoor de plaats van die man in mijn leven alsmaar groter werd.'

Performance

'Ik heb me pas gerealiseerd dat er iets aan de hand was toen de relatie met mijn vriendinnetje spaak liep. Plots besepte ik dat al die ervaring en al die tips me niet hielpen om van haar te houden. Ik was zo ver heen dat ik gevoelens en seks, lichaam en geest, helemaal gescheiden hield. Zij begreep mij natuurlijk niet. Of net wel: ze zag dat liefde en seks voor mij een performance waren geworden. Dus is ze vertrokken.'

'Toen heb ik het contact met mijn leraar meteen verbroken. Ik was intussen twintig, ik heb vier jaar lang in die perverse situatie vastgezet. En het herstel heeft jaren geduurd. Ik denk dat ik pas echt genezen ben toen ik zelf macht en autoriteit kreeg. Als regisseur bijvoorbeeld, want ik beslis wat er met de acteurs gebeurt. Toen heb ik beseft hoe macht misbruikt kan worden. En hoe subtiel dat vaak gaat.'

'Ik denk niet dat de man die mij heeft misbruikt, nog andere slachtoffers heeft gemaakt — ik heb er alleszins geen weet van. Maar misschien lijd ik nog wel het meest onder die vraag: is het aan mij om ervoor te zorgen dat het niet opnieuw gebeurt? Ik vind het belangrijk dat slachtoffers van misbruik naar justitie stappen, maar ik heb daar de kracht niet voor. Ik wil die periode niet opnieuw beleven, ik ben eruit ontsnapt en ik wil me nu op andere dingen concentreren: op mijn zontje, op mijn gezin. Ik geloof ook dat ik mijn deel heb gedaan: ik heb een film over mijn ervaring gemaakt, ik leg er in deze krant getuigenis over af. Verder vind ik het niet alleen aan mij om alert te zijn. Het is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid: van ouders, van leerkrachten, van iedereen.'

Elitair

'Vandaar dat ik zo schrok van de reacties na *Elève libre*. Het viel me op dat jongeren tussen 16 en 22 geen moeite hadden om het mechanisme van manipulatie en misbruik te herkennen. Voor hen was het duidelijk: dit is een leraar die een leerling misbruikt. Maar veel volwassenen vonden de film niet zwart-wit genoeg. Ze namen het voor de leraar op, "want die was toch geen monster". En "de leerling was toch in het spelletje meegegaan?" Maar hoe kun je nu van een tiener verwachten dat hij zich verzet, dat hij dat mechanisme doorziet? 'Om diezelfde reden vind ik het discours

Scènes uit 'Elève libre'. © rr

Jongeren moeten seksualiteit onder elkaar ontdekken. Volwassenen moeten zich daar niet mee bemoeien'

van Ivo Van Hove zo gevaarlijk. Ik vind het goed dat over pedofilie gesproken wordt, en niet in de zwart-wittermen die mensen zo graag gebruiken, dus ik veroordeel Van Hove niet. Maar ik stel hem wel voor zijn verantwoordelijkheid: hij moet zich bewust zijn van de consequenties van zijn woorden. Ik vind dat zijn discours sterk lijkt op dat van de man die mij heeft misbruikt: *wat gebeurd is, is niet erg, integendeel, het hoort bij het leven*. Een elitaire visie is het haast: *ik heb er geen trauma aan overgehouden, ik ben zelfs blij dat ik het heb meegemaakt — ik ben een ervaring rijkere die anderen niet hebben*. Misschien is het een verdedigingsmechanisme en wil hij de waarheid niet onder ogen zien, maar mij lijkt het sterk op een legitimatie. Ik vraag me ook af hoe de reacties waren geweest als een bisschop had gezegd: *ik heb als veertienjarige een relatie met een oudere man gehad, maar ik heb daar niets aan overgehouden*. Dan schreeuwde iedereen wellicht moord en brand.'

'Sommigen vinden me misschien reactionair, maar de wet moet minderjarigen beschermen. Die bescherming is een universeel recht, en is belangrijker dan absolute vrijheid. Een samenleving zonder limieten is er een zonder moraal. Jongeren moeten seksualiteit onder elkaar ontdekken, volwassenen moeten zich daar niet mee bemoeien. Dat neem ik mijn leraar bijzonder kwalijk: dat hij me mijn jeugd heeft ontnomen. Dat er niets meer te ontdekken viel, want ik wist alles al. Dacht ik. Gelukkig heb ik later ontdekt dat liefde natuurlijk veel meer is dan seksualiteit. En dat ik net zoveel te ontdekken heb als elke andere mens. Zeker dankzij mijn vrouw, die voor mij nog altijd mysterieus en boeiend blijft.'

•••
Vervolg van blz. 11

Zeker vanaf mijn twaalfde was mijn homoseksualiteit een uitgemaakte zaak, wat niet betekent dat ik nooit met meisjes heb gezoend, tuurlijk wel. Maar ik voelde toch snel: dit is het niet. Mijn homoseksualiteit is ook nooit een probleem geweest. Niet dat ik erover

praatte — het was nog altijd het Vlaanderen van de jaren zeventig — maar ik heb er nooit onder geleden, ik lag niet met mezelf in de knoop.'

Het outsidersgevoel

'Ook mijn verhaal is een klassiek verhaal, denk ik. Ik ben op mijn elfde in Hoogstraten op internaat gegaan, niet omdat ik een stuurloze tiener was, wel omdat mijn ouders een goede school voor me wilden. Daar ben ik op mijn veertiende een relatie met een leraar begonnen. Dat is heel geleidelijk, heel natuurlijk gegaan. Vanzelfsprekend kwam daar seksualiteit bij kijken, maar het ging over veel meer dan dat. Ik heb dankzij die relatie voor het eerst in mijn leven voorstellingen gezien, allerlei boeken gelezen, platen beluisterd die ik anders nooit had ontdekt. Zo gaat dat toch in relaties? Ik heb intussen al dertig jaar een relatie met mijn partner en die zegt me ook constant wat hij mooi of goed vindt. Het leven is voortdurend leren, en dat was toen ook al zo. Meer nog, ik geloof dat je net op jonge leeftijd het leven moet leren.'

'Ik weet bijvoorbeeld nog heel goed dat we les kregen over de atoombom. Niet dat ze ons beelden van Hiroshima lieten zien, maar we leerden wel hoe zo'n bom in elkaar zat en wat ze kon veroorzaken. Ik heb

'Ik wil alleen duidelijk maken dat de werkelijkheid genuanceerder is dan vaak wordt gedacht'

daarna drie nachten niet geslapen, en dan is de vraag meteen: moet je dat een kind van twaalf wel aandoen? Maar ik vind het net heel goed dat ik snel heb geleerd hoe mensen soms met elkaar omgaan. Ook levenservaring is een belangrijk deel van je opvoeding. Ik pleit er niet voor dat pedofilie dat moet doen, maar ook liefde en seksualiteit moet je leren. En ik heb toevallig uit een relatie met een leraar geleerd, maar net zo goed uit relaties met leeftijdgenoten. Of misschien moet ik het anders formuleren, want "leren" klinkt zo educatief. Die relaties hebben me verrijkt — dat is het juiste woord.'

'Van penetratie is nooit sprake geweest. Alles ging zoals ik het wilde, ik heb nooit iets tegen mijn zin gedaan. Met hardheid, of welke extremiteiten dan ook, had het niets te maken, wel met tederheid. Er waren ook dagen dat van seksualiteit geen sprake was. Maar het klopt natuurlijk dat alles in het geheim moest gebeuren. Voor een fysieke relatie was eigenlijk geen ruimte, maar die we zochten we: als je jong bent, ben je inventief. Natuurlijk was het daarvoor extra spannend, maar dat was homoseksualiteit toen sowieso. In mijn toneel- en operawerk gaat het heel vaak over relaties die de buitenwereld niet begrijpt, maar die voor mij uniek zijn. Dat gevoel een outsider te zijn en tegelijk iets bijzonders te hebben, vind ik best aantrekkelijk. Zeker in de liefde: die mag speciaal zijn.'

'Ik heb nooit gedacht: dit is niet normaal. Ik heb later ook nooit het gevoel gehad dat die man me mijn jeugd heeft afgenomen. Die relatie was niet mijn eerste ervaring met de liefde: er was al een leven — of een leventje — aan voorafgegaan. Met meisjes, zoals ik zei, maar evengoed met klasgenoten. Het is ook niet zo dat ik jarenlang een relatie met een oudere man heb gehad, en daarna niets meer. Die relatie heeft gaandeweg andere vormen aangenomen: ook toen er van mijn of zijn kant niet zoveel seksuele behoeftes meer waren, zijn we contact blijven houden, omdat er nog zoveel anders was.'

Onrechtvaardig

'Ik ben nu 52, als die relatie ooit gevolgen heeft gehad — negatieve gevolgen — dan zou dat ik toch al lang hebben gemerkt. Het kan natuurlijk dat je als dertien-, veertienjarige gebeurtenissen verdringt of niet wil zien, maar ik ben een volwassen man, ik heb ze allemaal goed op een rij en we spreken over iets van veertig jaar geleden. Ik kopieer geen retoriek, ik heb ook nooit te horen gekregen: *dit is voor jou een leerproces*, simpelweg omdat ik nooit geprotesteerd heb. Ik ben nooit wenend naar mijn ouders gelopen, ik heb die relatie nooit in vraag gesteld.'

'Ik ben indertijd wel door de BOB over de zaak ondervraagd en al heb ik toen niet gelogen, ik heb ook niet de waarheid gezegd. Omdat ik dat niet wilde. En voor de rest wist ik nauwelijks iets van de zaak af. Ik wist niet of er andere jongens bij betrokken waren, daar spraken we nooit over. Maar ik zou het bijzonder erg hebben gevonden als die leraar vanwege onze relatie was veroordeeld. Dat zou pas een trauma zijn geweest. Dat zou ik echt onrechtvaardig hebben gevonden.'

'Natuurlijk moet een school zijn leerlingen beschermen, maar voor mij heeft het een ander nooit in de weg gestaan. Ik heb nooit het gevoel gehad dat ik afhankelijk was, of in een machtsrelatie zat. De toestanden in de Kerk: dát is machtsmisbruik, daar kan ik me vreselijk over opwinden. Omdat net die Kerk beweert het toonbeeld van puurheid te zijn. Maar of er op wettelijk vlak iets moet veranderen, bijvoorbeeld aan de leeftijd waarop je seksueel meerderjarig bent, daarover durf ik me niet uit te spreken. Dat laat ik aan specialisten over. Ik wil alleen duidelijk maken dat de werkelijkheid genuanceerder is dan vaak wordt gedacht. Dat pedofilie niet altijd verengd kan worden tot machtsmisbruik en nare seksualiteit. Mijn persoonlijke ervaring is breder dan dat.'